

*Απαγορεύεται η μερική ή ολική
αναδημοσίευση του έργου αυτού, καθώς
και η αναπαραγωγή του με οποιοδήποτε μέσο
χωρίς σχετική άδεια του Εκδότη.*

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Ν. ΤΑΤΣΗΣ -Μ. ΘΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ ΣΙΚΑΓΟΥ:
ΟΙ ΑΡΧΕΣ ΜΙΑΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ

ISBN: 978-960-02-2313-2

Copyright © Εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ ΑΕΒΕ
Νιγηταρά 2, 106 78 Αθήνα
τηλ.: 210-38.22.496, 210-38.38.020 - Fax: 210-38.09.150
site: www.papazisi.gr
e-mail: papazisi@otenet.gr

Εξώφυλλο
Ηλίας Γρατσιάς
Τηλ.: 210-22.33.769 - Κιν.: 6946-52.11.35

Εκτύπωση - Βιβλιοδεσία
Π. Βερβάτης & ΣΙΑ Ε.Ε.
Αγ. Παντελεήμονος 15, 122 41 Αιγάλεω
Τηλ.: 210-57.44.374
Fax: 210-34.50.197

 ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ
Αθήνα 2009

- Hegel G.W.F. (1967), *The Phenomenology of Mind*, N.Y./Evanston: Harper Torchbooks
- James W.(1904), 'The Chicago School', *Psychological Bulletin*, vol. 1
- James W. (1912), *Essays in Radical Empiricism*, N.Y.: Longmans, Green
- Joas H. (1993), *Pragmatism and Social Theory*, Chicago/London: University of Chicago Press
- Mead G.H. (1934), *Mind, Self and Society*, Chicago: University of Chicago Press
- Mead G.H. (1936), *Movements of Thought in the Nineteenth Century*, Chicago: University of Chicago Press
- Mead G.H. (1938), *The Philosophy of the Act*, Chicago: University of Chicago Press.

Γιάννης Γεωργίου

Ο Georg Simmel και η Σχολή του Σικάγου: Σχέσεις και Επιδράσεις

Η εργασία αυτή εξετάζει την σχέση που αναπτύχθηκε ανάμεσα στον Γερμανό κλασικό κοινωνιολόγο Georg Simmel και την Αμερικάνικη σχολή κοινωνιολογίας στο πανεπιστήμιο του Σικάγου, κατά την πρώτη περίοδο της ακμής της (1892-1935). Ιδιαίτερα ασχολείται με τις ιδέες του Simmel και τον τρόπο που τις προσέλαβαν οι δυο εκπρόσωποι της σχολής, Albion Small και Robert Park, στην προσπάθειά τους να ορίσουν το πεδίο της νεοαναδυόμενης επιστήμης της κοινωνιολογίας και να μελετήσουν τα κοινωνικά προβλήματα που προκάλεσε η εκβιομηχάνιση και αστικοποίηση στην Αμερική, στην καμπή του 19ου και τις αρχές του 20ου αιώνα. Η έμφαση μας στους δυο αυτούς « Chicagoans » στοχαστές δικαιολογείται αφενός από το γεγονός ότι γνώρισαν από κοντά τον Βερολινέζο κοινωνιολόγο και φιλόσοφο και επηρεάστηκαν από την σκέψη του και αφετέρου από το ότι εφόσον συνδέθηκαν με την πρώτη και δεύτερη γενιά επιστημόνων της σχολής του Σικάγου, αποτέλεσαν τις διόδους μέσω των οποίων το έργο του Simmel υπήρξε γόνιμη πηγή έμπνευσης και επηρεασμού σε κατοπινές γενιές Αμερικανών στοχαστών.

Η επίδραση του Simmel θα πρέπει καταρχάς να ιδωθεί μέσα στο πλαίσιο του γενικότερου ρόλου που διαδραμάτισε η γερμανική επιστημονική σκέψη και συγκεκριμένα η λεγόμενη *Ιστορική Σχολή* στην συγκρότηση της πανεπιστημιακής παιδείας και την άνθιση των κοινωνικών επιστημών στην αμερικάνικη ήπειρο, οι οποίες για τριάντα περίπου χρόνια εκπορεύονταν από και ήσαν συνυφασμένες με ένα ξεχωριστό ακαδημαϊκό ίδρυμα, την Σχολή Κοινωνιολογίας του Σικάγου (Bramson, 1961 : 51).

Στα μέσα του 19ου αιώνα, η γερμανική παιδεία και επιστήμη χαρακτηρίζεται από μια αλλαγή προσανατολισμού. Η έμφαση στην « απόλυτη αλήθεια », που συμεριζόνταν οι φιλόσοφοι, παραχωρεί τη θέση της σε ένα άλλο πρόταγμα, όπου η επιστημονική μεθοδολογία της παρατήρησης, του πειραματισμού και της επαγωγικής μεθόδου στις ιστορικές και κοινωνικές επιστήμες παίρνει το προβάδισμα. Η μεταλλαγή αυτή είναι απότοκος της ολοένα αυξανόμενης σημασίας που δίνεται στην έρευνα και στην σταδιακή μεταμόρφωση των γερμανικών πανεπιστημίων από κέντρα διδασκαλίας σε εργαστήρια έρευνας (Herbst, 1965 : 53)¹

Το ερευνητικό αυτό ιδεώδες που διαποτίζει την γερμανική επιστήμη εμπνέει τους αμερικανούς φοιτητές που σπουδάζουν στην Γερμανία και εν συνεχεία μεταφυτεύεται στα πανεπιστήμια της Αμερικής σε σημείο που η όλη οργάνωση τους να εδράζεται τουλάχιστον έως τις αρχές του 20ου αιώνα πάνω στα γερμανικά εκπαιδευτικά πρότυπα. Η επονομαζόμενη « Chicago School of Sociology », με τους ιδρυτές και θεμελιωτές της Albion Small και Robert Park, κατέχει πρωταγωνιστική θέση σ' αυτή την μεταλαμπάδευση ιδεών, υιοθετώντας στην μεταβαλλόμενη αμερικάνικη αστική πραγματικότητα, εννοιολογήσεις, ιδέες, επιστημονικά προγράμματα και μεθοδολογίες που ευδοκιμούν στο γερμανικό πανεπιστημιακό χώρο.²

Για παράδειγμα, ο Albion Small μαθητεύοντας δίπλα στους Adolph Wagner και Gustav Schmoller, θεωρητικούς της « Νέας Ιστορικής Σχολής της Οικονομίας », επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό προς την κατεύθυνση της ηθικής θεώρησης της κοινωνικής επιστήμης, με την υπόσχεσή της για επιστημονική κοινωνική μεταρρύθμιση, γεγονός που θα αποτελέσει τον ακρογωνιαίο λίθο της κοινωνικής του φιλοσοφίας (Christakis, 1978 : 17). Παρό-

1. Ο ιστορικός Georg Iggers (1999: 40-41) σημειώνει : « Το νέο πανεπιστήμιο ενσάρκωνε τη συγχώνευση της *Wissenschaft* (επιστήμη) και της *Bildung* (το όραμα της μάθησης ως προσωπικής αυτοολοκλήρωσης μέσω μιας ερμηνευτικής σχέσης με τα σεβάσματα κείμενα). Σε αντίθεση με τα πανεπιστήμια του παλιού καθεστώτος, βασική λειτουργία των οποίων ήταν η μάθηση, το πανεπιστήμιο του Βερολίνου ήθελε να γίνει ένα κέντρο στο οποίο η διδασκαλία να διαμορφώνεται μέσα από την έρευνα ».

2. Ο Albion Small κάνοντας έναν απολογισμό για την κατάσταση της κοινωνιολογίας στην Αμερική, έγραφε τα εξής : « ... Γύρω στα 1890 συνέβη τούτο : η ακαδημαϊκή ατμόσφαιρα στις ΗΠΑ ήταν γεμάτη από ιδέες που προήλθαν από ή μέσω της Γερμανικής παράδοσης. Η συνέπεια αυτού δεν ήταν ένα πρόγραμμα μηχανικής αντιγραφής ή ενός μιμητισμού. Ήταν μάλλον μια συνειδητή προσπάθεια να μάθουμε και να εφαρμόσουμε όλα όσα ήταν προσita στην γερμανική εμπειρία, μέσω μιας διαδικασίας που ήταν δικής μας έμπνευσης » (Small, 1924-25 : 314)

μια, η ανάγνωση της πόλης ως « κοινωνικού εργαστηρίου » (social laboratory) ή κλινικής, όπου μελετώνται η ανθρώπινη φύση, και οι κοινωνικές διαδικασίες –έννοιας που ήταν ήδη γνωστή στην αμερικανική κοινωνία της εποχής³ και επεξεργάστηκαν περαιτέρω οι Small, Park και Burgess,– συγκαταλέγονταν μεταξύ των ερευνητικών εργαλείων που εισήχθησαν από την Γερμανία (Bulmer, 1984 : 18, 92). Ανάμεσα στους ευρωπαίους στοχαστές με την σκέψη των οποίων ήλθαν σε επαφή οι αμερικανοί κοινωνικοί επιστήμονες, ο Georg Simmel ήταν αυτός που ασχολήθηκε πιο ουσιαστικά με τα ζητήματα που οι εκπρόσωποι της σχολής του Σικάγου θεωρούσαν φλέγοντα για την εποχή τους : την περιχάραξη ενός ξεχωριστού πεδίου έρευνας για την κοινωνιολογία, τη μελέτη της πόλης στις διάφορες εκφάνσεις της και τα προβλήματα που κόμιζε η ραγδαία ανάπτυξή της πάνω στους ανθρώπους και τις μεταξύ τους σχέσεις. Συγκεκριμένα, το εγχείρημα του Simmel να προσδώσει ταυτότητα στην κοινωνιολογία άσκησε σοβαρή επίδραση στον Albion Small, στα σημαντικά βήματα που έκανε ο τελευταίος ώστε να συμβάλει στην μεταλλαγή της κοινωνιολογίας από ένα « αναμορφωτικό κίνημα » που ήταν αρχικά σε μια επιστημονική πειθαρχία. Επίσης, πολλές από τις κεντρικές έννοιες στο έργο του Simmel, κατ' εξοχήν η έννοια της « διαντίδρασης », του « κοινωνικού ρόλου », της « κοινωνικής απόστασης », της « κοινωνικής δομής » ως πλέγματος ή δικτύου διαντιδράσεων, του « ξένου », αλλά και της « αστικής νοοτροπίας », εντοπίζε κανείς αναδιατυπωμένες ή υπό νέα εκδοχή στο έργο του Park. Οι εν λόγω έννοιες αποτέλεσαν μέσω αυτού θεμελιακά θεωρητικά εργαλεία της σχολής του Σικάγου, από τις πρώτες γενιές εκπροσώπων της μέχρι και την μεταπολεμική περίοδο.

« Σαλπάρω στην Γερμανία για να βρω την αλήθεια » : Η μετακένωση της Γερμανικής παιδείας στην Αμερική

Η επίδραση του Georg Simmel στους δύο κυριότερους εκπροσώπους της σχολής του Σικάγου, τον Albion Small και Robert Park, και μέσω αυτών

3. Η Αμερικάνικη Εταιρεία για την Επέκταση της Πανεπιστημιακής Διδασκαλίας προσέφερε διαλέξεις, το καλοκαίρι του 1893, πάνω στην κοινωνιολογία και την οικονομία. Μεταξύ των ομιλητών ήταν και ο καθηγητής William H. Tolman, της Επιτροπής Επιτήρησης της Νέας Υόρκης, με θέμα : « Η πόλη ως κοινωνιολογικό εργαστήριο » (Oberschall, 1973 : 202).

στις υπόλοιπες γενιές στοχαστών, δεν προέκυψε μονάχα μέσα από τα συγγράμματά του. Πραγματοποιήθηκε αρχικά άμεσα όταν οι δύο αμερικανοί ολοκλήρωναν τις σπουδές τους στα γερμανικά πανεπιστήμια, στην στροφή του 19ου αιώνα. Η μαθητεία τους στην Γερμανία του Bismark δεν ήταν ατομικό γεγονός ξεκομμένο από την επικρατούσα τάση της εποχής. Ο Jurgen Herbst μας πληροφορεί ότι σύμφωνα με τις στατιστικές απογραφές εκείνης της περιόδου (1820-1920), σχεδόν 9000 Αμερικανοί σπουδαστές ταξίδευσαν με πλοίο στην Ευρώπη για να παρακολουθήσουν τα σεμιναριακά μαθήματα των ανώτατων γερμανικών σχολών. Το γράμμα που έγραψε ο Simmel κοντά στο τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου απηχεί το πνευματικό κλίμα που επικρατούσε τότε: « ... η Ευρώπη θα είναι για την Αμερική αυτό που ήταν η Αθήνα για τους Ρωμαίους, ένα ταξίδι προορισμού για τους νέους σε αναζήτηση του πολιτισμού, γεμάτο από ενδιαφέροντα μνημεία και μεγάλες μνήμες, μια πηγή καλλιτεχνών, στοχαστών αλλά και μεγαλόστομων κενολόγων » (Staubmann, 1998 : 501).

Ανάμεσα σ' αυτούς που μεταβαίνουν στην Γερμανία είναι και πρόσωπα που συμπεριλαμβάνονται αργότερα στις σημαντικές φυσιογνωμίες της σχολής Κοινωνιολογίας του Σικάγου, όπως ο Small που σπουδάζει στο Βερολίνο και την Λειψία (1879-81), ο Thomas στο Γκέτινγκεν και το Βερολίνο (1888-89), οι Henderson (1890) και Zueblin (1889) στην Λειψία, ο Park (1889-1903) στο Βερολίνο, Στρασβούργο και Χαϊδελβέργη και ο Mead (1888-91) στην Λειψία και το Βερολίνο (Bulmer, 1984 : 38). Όλοι αυτοί μετέφεραν στις πνευματικές τους αποσκευές την Γερμανική επιστήμη με την οποία προικισμένοι την Αμερικάνικη κοινωνική σκέψη και το εκπαιδευτικό σύστημα έως ότου να αποκτήσει αυτοδυναμία και να βγει από τον επαρχιωτισμό που το διέκρινε.⁴

Ο πυρήνας της γερμανικής θεώρησης της κοινωνικής επιστήμης εντοπι-

4. Η μαζική επίδραση της Γερμανικής Ιστορικής σχολής πάνω στην Αμερικάνικη κοινωνική επιστήμη άρχισε το 1876, με την ίδρυση του πανεπιστημίου Johns Hopkins για να περατωθεί τριαντά οκτώ χρόνια αργότερα, με το ξέσπασμα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου (Herbst, 1965 : 203). Ενδεικτικό αυτής της μεταστροφής είναι το γεγονός ότι ενώ το κυρίαρχο επιστημονικό περιοδικό κοινωνιολογίας (*American Journal of Sociology*) φιλοξενούσε στο ξεκίνημα του (1895) πληθώρα άρθρων από Ευρωπαίους στοχαστές, αργότερα, στο εικοστό έβδομο έτος κυκλοφορίας του (1920), δεν συμπεριλάμβανε στον τίτλο του την συμβουλευτική επιτροπή που την αποτελούσαν ξένοι διανοητές. Η εποχή των εκτενών μεταφράσεων έργων Ευρωπαίων επιστημόνων είχε παρέλθει χρόνια πριν (Shanas, 1945 : 529).

ζόταν στην εμπειρική σπουδή της ανθρώπινης συμπεριφοράς και την πεποίθηση για την αναγκαιότητα χρήσης της ιστορικής μεθόδου. Μελετητές τονίζουν ότι ο ιστορικισμός και ο νεο-καντιανισμός –που αναδεικνύεται μέσα από το έργο στοχαστών της εποχής, όπως οι Dilthey, Simmel και Windelband, με την σημασία που έκαστος αποδίδει στο να μελετά, με τους δικούς τους όρους, διαφορετικές κουλτούρες, με την έμφαση στις λεπτομερείς περιγραφές και την « κατανόηση » (*verstehen*) ως διαδικασία μελέτης του αντικειμένου σπουδής, κρατώντας παράλληλα απόσταση από τις αφηρημένες-γενικευτικές διατυπώσεις και την εξωτερική περιγραφή της συμπεριφοράς– έχει πολλά κοινά σημεία με την ποιοτική έρευνα που χρησιμοποιούν τα μέλη της σχολής του Σικάγου (Hammersley, 1989 : 36).

Η σχολή του Σικάγου και ο διάλογος με τον Georg Simmel

Σύμφωνα με την ερευνητική ομάδα Levine, Ellwood και Gorman (1976), ο Βερολινέζος κοινωνιολόγος κατέχει την ασυνήθιστη θέση να είναι ο μοναδικός Ευρωπαίος στοχαστής το έργο του οποίου είχε τόση καταφανή επίδραση στην αμερικάνικη κοινωνιολογική σκέψη από το τέλος του 19ου και σε όλη τη διάρκεια του 20ου αιώνα⁵. Τούτο οφείλεται εν μέρει, όπως ειπώθηκε παραπάνω, στο γεγονός ότι η κοινωνιολογία στα Αμερικάνικα ανώτατα ιδρύματα ακολούθησε το Γερμανικό πρότυπο σπουδών (Tomasi, 1998 : 27). Την επαφή με τις Ηνωμένες Πολιτείες επιδίωξε και ο ίδιος ο Simmel. Στις αρχές της δεκαετίας του 1890 ξεκίνησε διαπραγματεύσεις με ένα Αμερικάνικο πανεπιστήμιο για να διδάξει εκεί, γεγονός που τελικά δεν ευοδώθηκε. Το περιστατικό αυτό αλλά και η ταυτότητα του ιδρύματος δεν είναι γνωστά μέχρι σήμερα. Η σημασία όμως που απέδιδε ο ίδιος να διατηρεί μια παρουσία στην αμερικάνικη κοινωνιολογική σκηνή διαφαίνεται και από το εύρος των δημοσιευμάτων του σε έγκυρο περιοδικό, την *Αμερικάνικη Επιθεώρηση Κοινωνιολογίας*, σε σημείο που να θεωρείται ως ο « πλέον δημοσιευμένος Ευρωπαίος κοινωνιολόγος στην Αμερική ».⁶

Παρά ταύτα, ενώ η σχέση του Simmel με την σχολή Κοινωνιολογίας του Σικάγου βρίσκεται στο επίκεντρο του ερευνητικού ενδιαφέροντος, η πρόσληψη των ιδεών του από τους Αμερικανούς κοινωνικούς επιστήμονες πα-

5. Το έργο της ομάδας αυτής συνιστά σταθμό στην πραγμάτωση της σχέσης του Simmel και των Αμερικανών κοινωνικών στοχαστών.

6. Βλέπε Frisby(1992).

ραμένει ένα ερωτηματικό για τους ιστοριογράφους της κοινωνικής επιστήμης (Staubmann, 1998 : 502). Την παραδοξότητα της περίπτωσης του Simmel συνιστούν από την μια η αποσπασματικότητα με την οποία τα έργα του γίνονται γνωστά στην Αμερική⁷ και από την άλλη η επιλεκτική χρήση των ιδεών του που κάνουν οι αμερικανοί στοχαστές, γεγονός που ερμηνεύεται ως μια κριτική θέαση του έργου του που, ενώ παρεμπόδισε την αποδοχή του, ταυτόχρονα την προώθησε.

Η επίδραση του Ζιμμελιανού έργου στην κοινωνιολογική θεώρηση της σχολής του Σικάγου εντοπίζεται κυρίως στα εξής τρία ζητήματα : 1) στην περιοχή των γενικών θεωρητικών προσανατολισμών, 2) στο πεδίο των ερευνητικών παραδόσεων και 3) στην θεώρηση των ζητημάτων της πόλης, την αστικότητα (Levine, Ellwood, Gorman, 1976 : 813). Πηγή άντλησης ιδεών σε ένα θεωρητικό, γενικευτικό πεδίο συνιστά η συστηματική προσπάθεια του Simmel να προσδώσει ένα διακριτό χαρακτήρα στην επιστήμη της κοινωνιολογίας, προσδιορίζοντας το αντικείμενο και την σχέση της με τις υπόλοιπες συγγενείς επιστήμες. Είναι ο πρώτος που στοχάζεται πάνω στην κοινωνιολογία, μέσα στο γερμανικό πνευματικό περιβάλλον, πριν ακόμη την μεταστροφή του Weber από την νομική και την ιστορία σ' αυτήν, επιδιώκοντας τη νομιμοποίηση της κοινωνιολογίας στο χώρο των επιστημών του ανθρώπου (Turner, B. 1997 : 37).⁸

Σ' αυτό το επίπεδο πρόσληψης ιδεών από τον Simmel ανταποκρίνεται περισσότερο ο Albion Small, ως ιδρυτής του τμήματος Κοινωνιολογίας στο

7. Η *Αμερικάνικη Επιθεώρηση Κοινωνιολογίας*, δημοσίευε τμήματα από τα κυριότερα έργα του, όπως *Η Φιλοσοφία του Χρήματος και Κοινωνιολογία*, πριν ακόμη δουν το φως της δημοσιότητας.

8. Η προσπάθεια του Simmel, στην δεκαετία του 1890, να εδραιώσει την αυτονομία της κοινωνιολογίας διαμορφώνεται παράλληλα και σε αντιπαράθεση με τρεις άλλες γενικές ως επί το πλείστον εννοιολογήσεις περί κοινωνικής επιστήμης, οι οποίες αναπτύσσονται στο τμήμα φιλοσοφίας του πανεπιστημίου του Βερολίνου, από τους καθηγητές Dilthey, Lazarus και Schmoller αντίστοιχα. Το αντικείμενο της κοινωνιολογίας, θα πεί ο Simmel, μπορεί μονάχα να είναι οι μορφές « κοινωνίωσης » (sociation), όχι αποκλειστικά μεταξύ ατόμων, αλλά ανάμεσα σ' αυτά και τις ομάδες, ανάμεσα σε ομάδες μεταξύ τους και ούτω καθ' εξής. Το αντικείμενο της κοινωνιολογίας δεν μπορεί να είναι αυτό με την παραδοσιακή έννοια του όρου : ούτε τα άτομα, ούτε η κοινωνία και ακόμη όχι η αντίθεση μεταξύ τους, αλλά μονάχα οι μορφές διαντίδρασης (Köhnke, 1990 : 107).

Η σημασία της προσπάθειας του Simmel αναγνωρίστηκε σύντομα : το πόνημα του *Soziologie*, το πρώτο σπουδαίο γερμανικό έργο με αυτό τον τίτλο, συνετέλεσε ώστε μέσα σ' ένα χρόνο από την έκδοσή του να χαιρετισθεί ο Βερολινέζος στοχαστής ως « ο πιο σπουδαίος κοινωνιολόγος » (Leck, 2000 : 110).

Σικάγο. Η πρόκληση που δέχεται ο Small αφορά στους τομείς του προσδιορισμού του πεδίου έρευνας της νεοπαγούς επιστήμης της κοινωνιολογίας, της σχέσης που πρέπει αυτή να έχει με την εμπειρική έρευνα και του ρόλου που πρέπει να διαδραματίζει στην κοινωνία. Είναι η « Εποχή της Κοινωνιολογίας » (Era of Sociology), όπως έγραφε στην *Αμερικάνικη Επιθεώρηση Κοινωνιολογίας* (1895, 1 : 1-15)⁹. Έχοντας ευρεία γνώση του έργου των Ευρωπαίων κοινωνικών στοχαστών κατάφερε να γίνει ένας « μεταδότης ιδεών », μέσα από τις στήλες του επιστημονικού περιοδικού. Με αυτόν τον τρόπο άσκησε μεγάλη επιρροή επεκτείνοντας το ακαδημαϊκό και δημόσιο ενδιαφέρον για την κοινωνιολογία (Bernert, 1982 : 33).

Ο Βερολινέζος κοινωνιολόγος Georg Simmel, οριοθετώντας (χωρικά και χρονικά) τα περιστατικά που συγκροτούν την καθημερινή ζωή, τα οποία βιώνονται από τα κοινωνικά υποκείμενα φαινομενολογικά, δηλαδή ως συνειδητές εμπειρίες, χωρίς στοχασμό σε σχέση με την αιτιώδη προέλευση ή ερμηνεία τους, συνέβαλε σε αυτό το ύψιστο επίπεδο γενικότητας στην περαιτέρω κατανόηση αυτών των φαινομένων. Ακόμη και όταν ασχολήθηκε με το αντικείμενο της κοινωνιολογίας, οριοθέτησε το περιεχόμενο της επιστήμης, όπως και το τι δεν πραγματεύεται αυτή. Η περιχάραξη των ορίων κατέστη μια από τις βασικές αρχές της κοινωνιολογίας της σχολής του Σικάγου (Davis, 1997 : 374). Ο Robert Park, επί παραδείγματι, υιοθετεί από τον Simmel αυτή την αφηρημένη τυπική εννοιολόγηση της κοινωνιολογίας, με την διάκριση που επιχειρεί ο Βερολινέζος στοχαστής ανάμεσα στον συγκεκριμένο, πραγματολογικό χαρακτήρα της ιστορίας και την αφηρημένη, γενικευτική φύση της κοινωνιολογίας (Turner, R. 1997: 265-268), ενώ από την άλλη συμβάλλει ουσιαστικά ώστε ο Simmel να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην κοινωνική έρευνα που διεξαγόταν στο τμήμα Κοινωνιολογίας του Σικάγου, χρησιμοποιώντας ιδέες του για την ανάλυση και ερμηνεία των κοινωνικών δεδομένων (Tomasi, 1998 : 25-26).

Στο πεδίο της έρευνας και μεθοδολογίας διαφαίνεται η επιρροή του Simmel στον τρόπο σύλληψης και προσέγγισης της κοινωνικής πραγματικότητας. Ο Simmel θέτει την κοινωνική εμπειρία ως την βάση της κοινωνιολογίας.

9. Το χαρακτηριστικό της Αμερικάνικης κοινωνιολογίας στην καμπή του αιώνα ήταν ότι είχε θεσμοποιηθεί πριν ακόμη αποκτήσει ένα διακριτό διανοητικό αντικείμενο, μια ιδιαίτερη επιστημονική μέθοδο ή ακόμη ένα τρόπο θέασης των κοινωνικών πραγμάτων σύμφωνα με τα λόγια του Albion Small (1925 : 225).

κής θεωρίας, εκκινεί από αυτήν και προχωρεί στη συνέχεια προς την κοινωνική δομή. Η μετακίνηση στο αστικό περιβάλλον λογίζεται ως απαραίτητο τμήμα της ερευνητικής μεθόδου : ο ερευνητής αποκτά την αντικειμενικότητα που απαιτείται για να παρατηρήσει τον κόσμο στον οποίο κινείται με το να βρίσκεται, για να χρησιμοποιήσουμε τη ρήση « εν τω κόσμω, αλλ' ουκ εκ του κόσμου». Η περιήγηση, ως μορφή χωρικής αποστασιοποίησης, παρέχει την ποικιλομορφία, το τυχαίο και τον καθημερινό χαρακτήρα των φαινομένων που αναζητά ο Simmel, παράλληλα με την κοινωνική απόσταση και αντικειμενικότητα που απαιτούνται για την κοινωνική έρευνα. Η πρόσκαιρη σχέση μεταξύ δύο ξένων στη διάρκεια ενός ταξιδιού, η διάβαση ενός δρόμου, η ακρίβεια ενός ραντεβού είναι παραδείγματα μιας ανάλογης χωρικής έρευνας της νεωτερικότητας (Borden, 1997:315).

Ο Robert Park δεν θα παραλείψει να αναφερθεί σε αυτή την ερευνητική οπτική του δασκάλου του, σημειώνοντας στο αυτοβιογραφικό του πορτραίτο ότι « ... από τον Simmel ήταν τελικά που πήρα αυτή τη θεώρηση για την δημοσιογραφική έρευνα στην εφημερίδα και την μελέτη της κοινωνίας» (Rauschenbush, 1979 : 30), γεγονός που διαφαίνεται στην προτροπή του προς τους φοιτητές της σχολής του Σικάγου, να συγκεντρώσουν ερευνητικό υλικό από πρώτο χέρι (Bulmer, 1984: 97). Η ερευνητική αυτή πρακτική του Simmel κληρονομείται στον μαθητή του Julius Bab, που μελετά το μποέμ στοιχείο της πόλης του Βερολίνου. Στα επόμενα έτη, μεταξύ 1904-1908, πενήντα μια μονογραφίες με θέμα τις « σκοτεινές γωνίες » και τα ασυμβίβαστα κοινωνικά στοιχεία της πόλης είδαν το φως της δημοσιότητας, υπό τον τίτλο *GroßstadtDokumente*. Η συστηματική αυτή δουλειά πάνω στις άγνωστες περιοχές του Βερολίνου στηρίχθηκε σε ποικίλες περιγραφικές και επιτόπιες ερευνητικές μεθόδους που ξεκινούσαν από περιηγήσεις σε σημεία της πόλης και κατέληγαν σε βιογραφικές συνεντεύξεις και την έκδοση προσωπικών ντοκουμέντων. Αυτή η σειρά, που πήρε το όνομα του εκδότη της *Ostwald*, μελετήθηκε αρκετά σοβαρά, όπως αποδεικνύεται, από την ιδρυτική γενιά της σχολής κοινωνιολογίας του πανεπιστημίου του Σικάγου.¹⁰

Επίσης ο Ernest Burgess (1945 : 30) αναγνωρίζει την συνεισφορά του Simmel στην ανάλυση της μελέτης περίπτωσης (case study) μέσα από το έργο του τελευταίου με αφαιρετικά σχήματα (ιδεατούς τύπους), που αναφέρονται όμως, σε αντιδιαστολή με αυτά του Max Weber, σε ψυχοκοινωνικές

10. Βλέπε Jazbinsek, et. al. (2001).

μορφές, όπως ο « ξένος », ο « φτωχός », ο « τυχοδιώκτης » κ.λπ. (Γάγγας κ.α., 2004 : 28).

Σε ό,τι αφορά το αστικό ζήτημα, η θεωρία του Simmel αποτέλεσε το γόνιμο έδαφος παραγωγής κοινωνικής θεωρίας από την σχολή Κοινωνιολογίας του Σικάγου, ούτως ώστε με το έργο της να καταστεί η ενσάρκωση της αστικής κοινωνιολογίας, κατά την ευφυή ρήση του Don Martindale (Linder, 1990 : 31). Η άποψη του Simmel ότι η κοινωνία δομείται μέσα από μια σχέση αλληλεπίδρασης προώθησε την μελέτη κάθε μορφής διαπίδρασης από τα μέλη της σχολής του Σικάγου, οσοδήποτε παροδική και επουσιώδης και αν φαινόταν, εφόσον οι σχέσεις αυτές αποκτούν νόημα και σημασία όταν εγγράφονται σε συγκεκριμένο χωρικό και κοινωνικό πλαίσιο. Πίσω από πολλές έρευνες που διεξήχθησαν στην περίοδο ακμής της σχολής κοινωνιολογίας του Σικάγου, όπως τα έργα *The Ghetto* του Louis Wirth, *The Gold Coast and the Slum* του Harvey Zorbaugh, *The Taxi Dance Hall* του Paul G. Cressey και το έργο *The Gang* του Frederick Thrasher, διαφαίνεται η επίδραση της Ζιμμελιανής σκέψης (Tomasi, 1998: 35).

Την περίοδο ακμής της σχολής του Σικάγου, η Ζιμμελιανή θεωρία εκλαμβάνονταν και ως μια ψυχολογική θεώρηση που αποτυπώνει την κοινωνική συμπεριφορά στις πόλεις. Ο A.S. Altmann (1904: 47) σημειώνει ότι *Η Φιλοσοφία του Χρήματος*, το σπουδαιότερο κοινωνιολογικό έργο του Simmel, συνιστά το θεμέλιο των κοινωνικο-ψυχολογικών ερευνών του, ενώ άλλοι ερευνητές υπογραμμίζουν ότι σε όλη την περίοδο παραγωγής των κλασικών μελετών γύρω από την κοινότητα ή τις κοινότητες στο πανεπιστήμιο του Σικάγου, υπήρξε μια αδιάλειπτη προσοχή στους κοινωνικο-ψυχολογικούς παράγοντες, μέσα σε ένα ευρύτερο οικολογικό πλαίσιο που εδράζονταν στον πραγματισμό των Dewey και Mead και στα κοινωνικο-ψυχολογικά δοκίμια του Simmel (Kurtz, 1984 : 29).

Ο ίδιος ο Park αναγνώριζε ότι οι μελέτες προσωπικότητας που ξεκίνησε πρώτος ο Simmel, με την έμφαση στις κοινωνικο-ψυχολογικές συνέπειες που επιβάλλουν οι ποικίλες κοινωνικές διευθετήσεις, αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης πολύτιμων παρατηρήσεων και επεξεργασιών για πολλά μέλη της σχολής του Σικάγου, όπως οι Thomas, Park και Hughes (Kurtz, 1984:30).

Η πρόσληψη και αξιοποίηση του έργου του Simmel, στην χρονική αυτή φάση, (1892-1935) πραγματοποιείται με τρεις τρόπους:

α) *Μέσω προσώπων που τον γνώρισαν κατ' ιδίαν*. Μεταξύ αυτών που βρέθηκαν στο Βερολίνο και τον άκουσαν από το βήμα συγκαταλέγονται

πρωτίστως ο Small, μετέπειτα ιδρυτής της σχολής Κοινωνιολογίας του Σικάγου, αλλά και ο Frederick A. Bushee, από το Harvard που παρακολουθεί τις διαλέξεις του Simmel το 1900· οι τρεις μαθητές του Small, Charles A. Ellwood (1897-98), Edward C. Hayes (1900-01) και Howard J. Woolston, οι οποίοι στέλνονται από τον ίδιο στην Γερμανία για να σπουδάσουν κοντά στον διάσημο κοινωνιολόγο· ο Robert Park και οι μαθητές του, Samuel Ratcliffe, Carl Taylor και Melvin Vincent. Ακόμη συγκαταλέγονται ο κοινωνιολόγος Pitirim Sorokin που ασκεί κριτική στο έργο του Simmel και ο Nicholas Spykman που το 1926 δημοσιεύει το πρώτο έργο στην αμερικάνικη βιβλιογραφία για την Ζιμμελιανή κοινωνική θεωρία¹¹. Αυτοί ήταν οι άμεσοι φορείς που μεταλαμπάδευσαν στις επομένους γενιές την κοινωνιολογική σκέψη του Simmel (Levine et al, 1976 : 815-818).

β) Μέσω μεταφράσεων του έργου του στην αγγλική που δημοσίευσε κυρίως το περιοδικό του τμήματος Κοινωνιολογίας του Σικάγου, *American Journal of Sociology*. Δεν ήταν το πρώτο επιστημονικό βήμα που φιλοξενούσε άρθρα και θέσεις του Simmel. Όμως είχε την πρωτιά να μεταφράσει πιο συστηματικά τα έργα του γερμανού στοχαστή, που αποτελούσαν αποσπάσματα κυρίως από το κατοπινό του έργο *Soziologie* (1908). Με την εποπτεία του Albion Small δημοσιεύονται εννέα κείμενα στο διάστημα των πρώτων 15 χρόνων έκδοσής του, όπου οι περισσότερες μεταφράσεις γίνονται από τον ίδιο τον Αμερικανό πάστορα.¹²

Ο Small θα παρακολουθεί από κοντά την πορεία των κοινωνιολογικών εξελίξεων στην Γερμανία και θα φιλοξενεί κριτικές των έργων που δημοσίευε ο Simmel. Χαρακτηριστικό παράδειγμα συνιστά η εκτεταμένη ανάλυση στο σπουδαιότερο έργο του με τίτλο *Η Φιλοσοφία του Χρήματος* που κυκλοφόρησε στο Βερολίνο το 1900 και, τρία χρόνια αργότερα, παρουσιάζεται στην *Αμερικάνικη Κοινωνιολογική Επιθεώρηση* (S.P.Altmann, 1904).

Διέβλεπε τις εξελίξεις στο χώρο της κοινωνιολογίας στην μεταπολεμική Γερμανία να προέρχονται εν μέρει και από την επιρροή της σκέψης του Simmel. Ο Small ονόμαζε το κοινωνιολογικό τοπίο που διαμορφωνόταν « νεο-Ζιμμελισμό » και ευελπιστούσε η αμερικάνικη κοινωνική σκέψη να παραμείνει στενά προσδεδεμένη από την μια πλευρά σ' αυτή την παράδοση του « μετα - Ζιμμελισμού » στην Γερμανία και από την άλλη στην

11. Βλ. Spykman (1925).

12. Βλ. Jaworski, (1997 : 9).

γαλλική κληρονομιά του Durkheim, ώστε να αποφύγει την περιθωριοποίηση (Frisby, 1992 : 158-160). Χάρη σ' αυτές τις πρωτοβουλίες του αμερικανού κοινωνιολόγου καθιερώθηκε ο Simmel κατά την πρώτη σημαντική αυτή περίοδο.

Παραταύτα, ενδείξεις ανανέωσης του ενδιαφέροντος για το έργο του Simmel με νέες μεταφράσεις άρχισαν να φανούν. Χρειάστηκε να περάσουν δύο δεκαετίες σχεδόν μέχρι το 1949, όταν ο Everett C. Hughes, μαθητής του Park, μεταφράζει την « Κοινωνιολογία της Κοινωνικότητας » (*Soziologie der Gesselligkeit*), εναρκτήριο ομιλία του Simmel στην πρώτη συνάντηση της Γερμανικής Κοινωνιολογικής Εταιρείας (1910), δίνοντας μια καινούρια ώθηση στην μελέτη της Ζιμμελιανής θεωρίας.

Ανάμεσα στους δύο Παγκόσμιους Πολέμους, το ενδιαφέρον να μεταφραστούν έργα του Γερμανού στοχαστή προερχόταν αποκλειστικά από τη σχολή Κοινωνιολογίας του πανεπιστημίου του Σικάγου. Από την μια πλευρά συμπεριλαμβάνονται μεταφρασμένα άρθρα του στο έργο των Park και Burgess, *Introduction to the Science of Sociology* (1921), γεγονός που σηματοδοτεί, σύμφωνα με διάφορους σχολιαστές, το αποκορύφωμα της επίδρασης της Ζιμμελιανής σκέψης πάνω στην σχολή του Σικάγου (Tomasi, 1998 : 31). Από την άλλη, κυκλοφορούν μεταφράσεις μέσα στο ίδιο το τμήμα Κοινωνιολογίας της σχολής για τις ανάγκες των φοιτητών. Στην περίπτωση αυτή ανήκει το περίφημο δοκίμιο του Simmel (1903) για την πόλη, *Die Grosstädte und das Geistesleben*, που είναι η ομιλία του στην πρώτη δημοτική έκθεση της Γερμανίας, στην πόλη της Δρέσδης. Ο Edward Shils, από την πλευρά των μαθητών του Robert Park, μεταφράζει το κείμενο αυτό για τους δευτεροετείς φοιτητές της σχολής του Σικάγου¹³. Φαίνεται όμως ότι και πριν από αυτήν την επίσημη μεταφραστική προσπάθεια του Shils, ένας άλλος μαθητής των Park και Burgess, ο Norman Hayner, γνώριζε το κείμενο και το μετάφρασε ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '20. Στην εργασία του με τίτλο *Hotel Life and Personality* στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στον Simmel για να περιγράψει την ζωή έτσι όπως βιώνεται μέσα στα ξενοδοχεία (Linder, 1990 : 62).

Το δοκίμιο του γερμανού στοχαστή θα συμπεριληφθεί στην βιβλιογραφία του συλλογικού έργου των Park, Burgess και McKenzie (1925) που επιμελείται ο Louis Wirth. Ο τελευταίος θα σημειώσει στην βιβλιογραφική επισκόπηση πως το δοκίμιο αυτό « είναι το πιο σημαντικό άρθρο για την πόλη από κοινωνιολογική σκοπιά ».

13. Βλέπε Wolff, (1950 : lix, 15a).

γ) *Μέσω πανεπιστημιακών ιδρυμάτων* στα οποία δίδαξαν οι μαθητεύσαντες κοντά στον Simmel, κυρίως στο πανεπιστήμιο του Σικάγου, το Κολούμπια, το Χάρβαρντ και την Νέα Σχολή Κοινωνικής Έρευνας στην Νέα Υόρκη. Όμως το ενδιαφέρον για την κοινωνιολογική κληρονομιά του Simmel θεσμοποιείται συμβολικά στο Σικάγο το 1931. Τότε είναι που δημοσιεύονται οι φοιτητικές σημειώσεις του Robert Park, από τις παραδόσεις του Βερολινέζου κοινωνιολόγου, το 1899.¹⁴

Αργότερα στη δεκαετία του '50, ο Everett C. Hughes, θα αποτελέσει ένα ζωντανό σύνδεσμο με το παρελθόν και την κοινωνική σκέψη του Simmel. Πέρα από το γεγονός ότι αποκαλούσε τον εαυτό του « Ζιμμελιανό » (Simmel man), σε γράμμα του προς τον Kurt H. Wolff, ήταν αυτός που καλλιέργησε μέσα στην σχολή Κοινωνιολογίας του Σικάγου την μελέτη της σκέψης του Simmel με εισηγήσεις και σεμινάρια, επηρεάζοντας με τον τρόπο αυτό την επόμενη γενιά κοινωνικών στοχαστών, όπως τους Hugh Dalziel, Erving Goffman και Donald N. Levine (Jaworksi, 1997: 22).

Albion Small και Georg Simmel – Παράλληλες στοχοθεσίες: Η καθιέρωση της κοινωνιολογίας ως ανεξάρτητης επιστήμης

Η φιλία και επικοινωνία μεταξύ Simmel και Small, ήδη από τα φοιτητικά χρόνια στην Γερμανία, στα τέλη του 19ου αιώνα, θα διαρκέσει και κατόπιν όταν ο καθένας θα χαράξει τη δική του επιστημονική πορεία, που εν τούτοις θα έχει ως κοινό σημείο την προσπάθεια να εδραιώσουν την αυτονομία της κοινωνιολογίας απέναντι σε άλλα συγγενικά πεδία γνώσης. Στην μεν Αμερική, όπως έλεγε ο Everett Hughes, «η κοινωνιολογία ήταν ένα κοινωνικό κίνημα πριν καταστεί μέρος του ακαδημαϊκού συστήματος» (Kurtz, 1984 : 332), στη δε Γερμανία, όπως σημείωνε ένας αρθρογράφος, «οι επίσημοι θεματοφύλακες της επιστήμης, δεν έχουν ακόμη εκχωρήσει στην κοινωνιολογία ίσα δικαιώματα με τις άλλες επιστήμες. Οι Γερμανοί καθηγητές της φιλοσοφίας και της πολιτικής επιστήμης αγνοούν την κοινωνιολογία εξ ολοκλήρου και οτιδήποτε συμβαίνει σε αυτή την περιοχή γνώσης πολύ δύσκολα παίρνεται στα σοβαρά εδώ» (Thon, 1897 : 567).

Καθώς φαίνεται το έργο του Small, σε σχέση με τον Simmel, είναι μια διανοητική προσπάθεια προετοιμασίας, εισδοχής και διάδοσης της Ζιμμε-

λιανής σκέψης στο αμερικάνικο επιστημονικό κοινό. Θα πει χαρακτηριστικά ο ίδιος : «Επιδίωξη μας ήταν να παροτρύνουμε τους κοινωνικούς επιστήμονες στις αγγλόφωνες περιοχές του κόσμου, να κάνουν μια αρχή στο χώρο της κοινωνιολογίας, κοιτώντας τα βασικά μεθοδολογικά της ζητήματα. Προς τον σκοπό αυτό, καλύτερη εισαγωγή δεν θα μπορούσε να επιλεγεί από τα έργα που προτείνει ο Simmel » (Small, 1925 : 84). Επιπλέον αποτελεί μια προσπάθεια εννοιολογικής διασάφησης όρων και διαφορετικής ερμηνείας της θεωρίας του Simmel – καθώς από την μία πλευρά ο Small « παλεύει » να μεταφέρει έννοιες και απόψεις στο αμερικάνικο κοινωνιολογικό κοινό και από την άλλη επιχειρεί να προσδώσει διαφορετικό περιεχόμενο για το αντικείμενο της κοινωνιολογίας από αυτό που προτείνει ο Simmel – και χρησιμοποίησης των απόψεων του Γερμανού κοινωνιολόγου για πολιτικούς και ηθικούς στόχους. Αγωνίζεται να προωθήσει τη δική του προοπτική για το αμερικάνικο έθνος και αντιμάχεται το δόγμα του φιλελεύθερου καπιταλισμού, στο πρόσωπο του Herbert Spencer (Jaworski, 1997: 31).

Park και Simmel : Στους « δρόμους » της κοινωνικής θεωρίας και της πόλης

Το μοναδικό μάθημα κοινωνιολογίας που διδάχτηκε ο Park σε όλη την ζωή του ήταν από τον Simmel στο Βερολίνο. Παραταύτα εκείνη η σειρά παραδόσεων ελάχιστα φανερώνει το μέγεθος της επιρροής, όπως θα σημειώσει ο Hughes σε ένα γράμμα του προς τον Wolff.¹⁵

Στο έργο του Park οι σχολιαστές του διαπιστώνουν επιρροές και συσχετίσεις με τον Βερολινέζο κοινωνιολόγο σε πολλά επίπεδα : 1) στην κοινωνιολογική θεωρία¹⁶, 2) στην περαιτέρω ανάπτυξη εννοιών που επεξεργάστηκε ο Simmel, όπως η « κοινωνική απόσταση » (social distance)¹⁷, ο «ξέ-

15. Βλέπε το έργο του K. Wolff (1950), ο οποίος ανανέωσε το ενδιαφέρον για τον γερο-μυθικό στοχαστή, με νέες μεταφράσεις από τα έργα του, την δεκαετία του '50.

16. Ο R. Turner (1997: 268) σημειώνει ότι, αν και ο Park υιοθέτησε μια αφηρημένη τυπική εννοιολόγηση της κοινωνιολογίας από τον Simmel, εντούτοις η διαφορά έγκειται στο ότι είδε την κοινωνική επιστήμη σε τελευταία ανάλυση ως πρακτικό και χρήσιμο εργαλείο.

17. Καθώς ο Park ορίζει την κοινωνία με όρους της Ζιμμελιανής κοινωνιολογίας της «διαντίδρασης», ήταν φυσικό η έννοια της « απόστασης » να προσλάβει καιρία θέση στο σύστημα του, για την έννοια της σχεσιακότητας που εμπεριέχει, καθώς μπορεί να αναγνωρίσει κανείς βαθμούς διαντίδρασης σε σχέση με την οποία τα κοινωνικά υποκειμένα πλησιάζουν ή απομακρύνονται μεταξύ τους (Paharik, 1983 : 140).

14. Βλ. Robert Park, "Notes on Simmel's Sociological Lectures, University of Berlin, Winter Semester, 1899", Society for Social Research, University of Chicago, 1931 (unpublished).

νος » (The Stranger)¹⁸, η « κοινωνική διαντίδραση » (interaction)¹⁹, η « κοινωνική σύγκρουση » (social conflict)²⁰ και η έννοια της « οριακότητας » (marginality).²¹ Ο Gordon Paharik (1983), ένας από τους εμβριθείς μελετητές του έργου των δύο στοχαστών, δεν μιλάει απλά για επίδραση, αλλά θεωρεί ότι η κοινωνιολογία του Park είναι μια άσκηση πάνω στο Ζιμμελιανό « θεωρητικό σύστημα », καθόσον ο αμερικανός στοχαστής, στις κοινωνιολογικές του αναζητήσεις, διατηρεί και επεκτείνει την ουσία των προβληματισμών του μέντορά του. Καταρχάς και οι δύο είναι συστηματικοί στοχαστές, με την έννοια ότι η θεωρία τους ανήκει στα γενικευτικά ερμηνευτικά σχήματα, τόσο στο περιεχόμενό της, όσο και στον υψηλό βαθμό αφαίρεσης που την διακρίνει. Ο Park, όπως και ο Simmel, εστίασε την θεωρητική του προσπάθεια, όχι μονάχα στην ανάλυση συγκεκριμένων πτυχών της κοινωνικής ζωής, αλλά και στην διερεύνηση της κοινωνίας συνολικά. Επίσης οι θεωρίες τους έχουν ταξινομητικό χαρακτήρα. Επιδιώκουν να αναγνωρίσουν ένα δοσμένο φαινόμενο ως παράδειγμα μιας γενικής τάξης κοινωνικών φαινομένων, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η εξήγηση και πρόβλεψη δεν ενυπάρχουν στις θεωρήσεις τους (Paharik, 1983).

Ο Park στηρίζεται ακόμη στον Simmel για να αντιμετωπίσει προβλήματα στα οποία ο ίδιος δεχόταν μεγαλύτερη πρόκληση, όπως το φυλετικό ζή-

18. Από το έργο του Simmel, *Der Fremde* (Ο Ξένος), το οποίο πρωτομεταφράζεται από τον Park (1921), όπου ο αμερικανός κοινωνιολόγος δανείζεται την έννοια αυτή του Simmel και την ταυτίζει με την νέα έννοια του *Οριακού Ανθρώπου* (marginal man) που κατασκευάζει.

19. Ο Park συζητά δύο έννοιες της « κοινωνικής διαντίδρασης ». Η πρώτη μορφή αναφέρεται γενικά στους ποικίλους αναβαθμούς της έννοιας « κοινωνική απόσταση » και περιλαμβάνει έννοιες όπως « επαφή » (contact), « απομόνωση » (isolation), « συλλογική δράση » (corporate action), « εξατομίκευση » (individuation) και « κοινωνική ένταξη » (integration). Αυτές οι εννοιολογήσεις φανερώνουν, σε γενικές γραμμές, το φάσμα αποστάσεων στην κοινωνική διαντίδραση. Η δεύτερη μορφή αφορά στο ότι με αυτά τα τέσσερα στοιχεία του « κύκλου διαντίδρασης » μπορούμε να συλλάβουμε όχι μονάχα φαινόμενα σε διακριτές αποστάσεις μεταξύ τους, έτσι ώστε να τοποθετηθούν κατά μήκος ενός συνεχούς, αλλά και να κατανοήσουμε τις διαδικασίες μέσω των οποίων αυτά τα φαινόμενα κινούνται σε αυτό το συνεχές (Paharik, 1983 : 173-4).

20. Για τον Park η σύγκρουση είναι μια περισσότερο γενικευτική διαδικασία, μια έκφραση του ανταγωνισμού, μια δευτερεύουσα διαδικασία. Για τον Simmel, αντίθετα, ο ανταγωνισμός είναι μονάχα μια μορφή σύγκρουσης (Paharik, 1983 : 156-7).

21. Η έννοια της οριακότητας στον Simmel εδράζεται στις ψυχοκοινωνικές μορφές σχέσης που επεξεργάστηκε, τον « ξένο » και τον « φτωχό ». Η έννοια του « κοινωνικού ελέγχου » κατέχει σημαντική θέση στην κατανόηση της « οριακότητας » (Βλέπε Segre, 1995).

τημα. Έτσι η έννοια της « διαντίδρασης », μεταξύ των άλλων εννοιολογήσεων του Simmel, παρέχει την δυνατότητα στον αμερικανό διανοητή να εμπλουτίσει το λεξιλόγιο για τις διομαδικές σχέσεις και να μεταθέσει την προσοχή από τις θεωρήσεις περί έμφυτων και αμετάβλητων ατομικών χαρακτηριστικών σε αυτές που κάνουν λόγο για τις κοινωνικές συνθήκες και τις μεταβαλλόμενες προσωπικότητες ή ταυτότητες. Ο Park πίστευε ότι οι εννοιολογήσεις του γερμανού κοινωνιολόγου μπορούσαν να συμβάλουν στο να παραμείνει ανοικτή η υπόσχεση, να φθάσουν οι άνθρωποι σε μια συμφωνία μεταξύ τους χάρη στη διαντίδραση και επικοινωνία (Jaworski, 1997 :17).

Ο Park ακολουθεί την σκέψη του Simmel και στην ανάγνωση του αστικού χώρου κατανοώντας την πόλη όχι μονάχα ως το συγκεκριμένο της αλλοτρίωσης, άποψη που ήταν αρκετά διαδεδομένη την εποχή εκείνη, αλλά και ως το πλαίσιο της χειραφέτησης του σύγχρονου ανθρώπου. Αν η κοινωνιολογική γραφή του Simmel εμπριέχει στοιχεία αισθητικού κάλλους έτσι ώστε επιστήμη και τέχνη να συνυφαίνονται στα έργα του,²² το ίδιο θα μπορούσε να πει κανείς και για τον Robert Park σημειώνει η κοινωνιολόγος Jean Burnet (1964 : 159).

Καταλήγοντας ως επισημάνουμε τα εξής: Πρώτον, η πρόσληψη των ιδεών του Georg Simmel από τα μέλη της σχολής Κοινωνιολογίας του Σικάγου δεν σημαίνει ότι πραγματοποιείται χωρίς να υπάρχει μια κριτική αντιμετώπιση της κοινωνικής του θεωρίας και μεθοδολογίας για την κοινωνία. Ο Albion Small διαφωνεί με το περιεχόμενο που δίνει ο Simmel στο αντικείμενο της κοινωνιολογίας, επιλέγει εκείνα τα γραπτά του που συμβάλλουν στην επικράτηση του δικού του κοινωνικού οράματος για την Αμερική και, τέλος, του ασκεί κριτική για την στάση του υπέρ της προσχώρησης της Γερμανίας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο Robert Park, από την άλλη, ευθύνεται για την ουσιαστική εισδοχή της Ζιμμελιανής σκέψης στο πανεπιστήμιο του Σικάγου και διευρύνει το εννοιολογικό σύστημα του Simmel ελέγχοντας στο εμπειρικό πεδίο την αξιοπιστία των ιδεών του.

Δεύτερον, και οι δύο πόλοι αυτού του διαντλαντικού διαλόγου, ο Sim-

22. Ο Robert Nisbet (1963) σημειώνει πως ο τρόπος γραφής του Simmel «... προδίδει έναν καλλιτέχνη – δοκιμογράφο που θα μπορούσε κανείς να τον τοποθετήσει δίπλα σε δασκάλους όπως ο Montaigne και ο Bacon. «Αφαίρεσε» θα πεί πιο κάτω «το όραμα του καλλιτέχνη από την θεώρηση του «ξένου», της διάδας, του ρόλου της μυστικότητας και θα έχει αφαιρέσει όλα όσα δίνουν ζωή». Για τον τρόπο γραφής του Simmel, βλέπε και το έργο του Bryan Green, (1988).

mel και η σχολή Κοινωνιολογίας του Σικάγου, ανήκουν και εκφράζουν, όπως σημειώνουν πολλοί στοχαστές, δύο διαφορετικά παραδείγματα εννοιολόγησης της κοινωνιολογίας, το ευρωπαϊκό και το αμερικάνικο. Η κοινωνιολογική γραμματεία στην Ευρώπη διακρίνεται από μια διάσταση σύνδεσης των καθημερινών συμβάντων με ευρύτερες διαδικασίες, ενώ στην αμερικάνικη κοινωνιολογία δίνεται έμφαση στην μελέτη περίπτωσης και όχι τόσο στο περιφερειακό πλαίσιο που διακρίνει την ευρωπαϊκή κοινωνική σκέψη.

Τρίτον, το τελευταίο σημείο που αξίζει να επισημανθεί αφορά στην σχέση επιρροής ή εμπλοκής του γερμανού κοινωνιολόγου και της σχολής κοινωνιολογίας του Σικάγου, αντίστοιχα, με δημόσιους ή άλλους φορείς και κύκλους, όπως αρχιτέκτονες και πολεοδόμους. Στην Ευρώπη δεν φαίνεται να υφίσταται κάποια κοινή δράση μεταξύ κοινωνιολόγων και εν προκειμένω του Simmel, με πολεοδόμους και αρχιτέκτονες στα τέλη του 19ου αιώνα. Το ερώτημα αν οι πρώτοι επηρέασαν τους δεύτερους στον τρόπο θέασης του πολεοδομικού σχεδιασμού είναι δύσκολο να απαντηθεί και παραμένει πάντα ανοικτό προς διερεύνηση. Ως εκ τούτου, η επιστημονική συνεισφορά και καινοτομία του πρωτοπόρου γερμανού κοινωνιολόγου Georg Simmel, αλλά και των άλλων σπουδαίων στοχαστών Sombart, Tönnies και Weber, θα πρέπει να αναζητηθεί αργότερα στις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα. Τότε είναι που αρχίζει να γίνεται αισθητό το έργο τους και θα μπορούσαμε να μιλάμε για επίδραση των απόψεων στο χώρο της αρχιτεκτονικής και πολεοδομίας. Εντούτοις πρόσφατη έρευνα έχει δείξει μια σχέση ανάμεσα στον Ζιμμελιανό κοινωνιολογικό λόγο και αυτόν που αρθρώνει η κοινότητα Αρχιτεκτόνων της εποχής (Koshar, 1993). Αντίθετα, στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού υφίσταται μια διαρκής σχέση μεταξύ των εκπροσώπων του πανεπιστημίου του Σικάγου με τους πολεοδόμους και αρχιτέκτονες, μάλιστα δε ορισμένοι από αυτούς, όπως ο Louis Wirth, συμμετέχουν και στον σχεδιασμό της πόλης (Kuklick, 1980 και Miller, 1992).

Βιβλιογραφία

- Altmann, S.P. 1904. "Simmel's Philosophy of Money", *American Journal of Sociology*, vol.9, 46-68,
 Bernert, C. 1982. "From Cameralism to Sociology with Albion Small", *Journal of the History of Sociology*, vol. 4, 32-63.

- Borden, I. 1997. "Space beyond : spatiality and the city in the writings of Georg Simmel", *The Journal of Architecture*, vol. 2, 313-335.
 Bramson, L. 1961. *The Political Context of Sociology*, Princeton N.J, Princeton University Press.
 Bulmer, M. 1984. *The Chicago School of Sociology : Institutionalization, Diversity, and the Rise of Sociological Research*, Chicago, The University of Chicago Press.
 Burnet, J. 1964. "Robert E. Park and the Chicago School of Sociology: A Centennial Tribute", *Paper presented at the annual meetings of the Anthropology and Sociology chapter of the Canadian Political Science Association*, Charlottetown, P.E.I., 156-164.
 Burgess, E. 1945. "Research Methods in Sociology", *Twentieth Century Sociology*, edit. Gurvitch, G., Moore, W., N.Y, The Philosophical Library, 20-41.
 Γάγγας, Σ., Καλφόπουλος, Κ. 2004. επιμ. *Georg Simmel: Περιπλάνηση στη Νεωτερικότητα*, Αθήνα, εκδ. Αλεξάνδρεια.
 Christakis, G. 1978. *Albion W. Small*, Boston, Twayne Publishers.
 Davis, M.1997. "Georg Simmel and Erving Goffman : Legitimizers of the Sociological Investigation of Human Experience", *Qualitative Sociology*, vol. 20, no 3, 369-88.
 Frisby, D. 1992. *Simmel and Since :Essays on Georg Simmel's Social Theory*, London, Routledge.
 Green, B. 1988. *Literary Methods and Sociological Theory : Case Studies of Simmel and Weber*, 1988, Chicago, The University of Chicago Press.
 Hammersley, M. 1989. *The Dilemma of Qualitative Method : Herbert Blumer and the Chicago Tradition*, London, Routledge.
 Herbst, J. 1965. *The German Historical School in American Scholarship*, Washington, Kennikat Press.
 Iggers, G. 1999. *Η ιστοριογραφία στον 20ο αιώνα*, Αθήνα, Νεφέλη.
 Jazbinsek, D. et. al. 2001. *The Berlin " Großstadt-Dokumente ": A Forgotten Precursor of the Chicago School of Sociology*, Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung, Discussion FS II 01-502, Berlin.
 Jazbinsek, D. 2003. "The Metropolis and The Mental Life of Georg Simmel : On the History of an Antipathy", *Journal of Urban History*, vol. 30, no 1, 102-125.
 Jaworski, G. 1997. *Georg Simmel and the American Prospect*, New York, State University of New York Press.
 Köhnke, K. 1990. "Four concepts of social science at Berlin University : Dilthey, Lazarus, Schmoller and Simmel", *Georg Simmel and Contempo-*

- rary Sociology, ed. Kaern, M., Phillips, B., Cohen, R. Dordrecht, Kluwer Academic Publishers, 99-107.
- Kosher, R. 1993. "Against the 'Frighful Leveler' : Historic Preservation and German Cities, 1890-1914", *Journal of Urban History*, vol 3, no 3, 7-29.
- Kuklick, H. 1980. "Chicago Sociology and Urban Planning Policy: Sociological Theory as Occupational Ideology", *Theory and Society*, vol. 9, no 6, 821-845.
- Kurtz, L. 1984. *Evaluating Chicago Sociology*, Chicago, The University of Chicago.
- Leck, R. 2000. *Georg Simmel and Avant-Garde Sociology : The Birth of Modernity 1880-1920*, New York, Humanity Books.
- Levine, D., Ellwood C., Gorman E. 1976. "Simmel's Influence on American Sociology, I, II", *AJS*, vol. 81, no. 4-5, 813-845, 1112-1132.
- Linder, R. 1990. *The Reportage of Urban Culture, Robert Park and the Chicago School*, New York, Cambridge University Press.
- Miller, Z. 1992. "Pluralism, Chicago School Style : Louis Wirth, the Gheto, the City, and 'Integration'", *Journal of Urban History*, vol. 18, no 3, 251-279.
- Nisbet, R.A. 1963 " Sociology as an Art Form", in Maurice Stein and Arthur Vidich, eds., *Sociology on Trial*, Englewood Cliffs, N.J., 157.
- Oberschall, A. 1973. *The Establishment of Empirical Sociology : Studies in Continuity, Discontinuity, and Institutionalization*, New York, Harper & Row.
- Paharik, J. 1983. *Park and Simmel : A Study in the Development of Systematic Sociological Theory*, dissert. University of Pittsburgh.
- Park, R., Burgess, E., McKenzie, R. (1925) 1967. *The City*, Chicago, The University of Chicago Press.
- Rauschenbush, W. 1979. *Robert E. Park : Biography of a Sociologist*, Duke University Press.
- Segre, S. 1995. *A Simmelian Theory of Marginality, Deviance and Social Control*, 142-160 στο Felicitas Dörr-Backes, Ludwig Nieder (eds), *Georg Simmel between Modernity and Postmodernity*, Königshausen & Neumann.
- Shanas, E. 1945. "The American Journal of Sociology Through Fifty Years", *AJS*, vol. L, 522-533.
- Simmel, G. 1903. *Πόλη και Ψυχή*, Αθήνα, Έρρασμος.
- Small, A. 1925. "Reviews : The Social Theory of Georg Simmel". *AJS*, vol. 31, 84-87.

- Small, A. 1924-25. " Some Contributions to the History of Sociology ", *AJS*, 302-36
- Spykman, N. 1925. *The Social Theory of Georg Simmel*, Chicago.
- Staubmann, H. 1998. "Overcoming Flawed Dichotomies : The Impact of Georg Simmel on American Sociology", *International Journal of Politics, Culture and Society*, vol. 11, no 3, 501-515.
- Tilly, C. 1964. "Book Reviews : Contributions to Urban Sociology", *American Sociological Review*, vol. 29, no 4, 928-29.
- Thon, O. 1897. "The Present Status of Sociology in Germany, I, II, III", *American Journal of Sociology*, vol. 2 : 567-88, 718-36, 792-800.
- Tomasi, L. 1998. *The Tradition of the Chicago School of Sociology*, England, Ashgate Publishing.
- Turner, B. 1997. "Simmel, Rationalisation and the Sociology of Money", *The Classical Tradition in Sociology : The European Tradition vol. II*, ed. Boudon R., Cherkaoui, M., Alexander, J, Sage Publ., 350-366.
- Turner, R. 1997. "Introduction to Robert E. Park. On Social Control and Collective Behavior", *The Classical Tradition in Sociology : The American Tradition vol I*, ed. Boudon R., Cherkaoui, M., Alexander, J, Sage Publ., 264-320.
- Wolff, K. 1950. *The Sociology of Georg Simmel*, N.Y, Ohio State University Press.